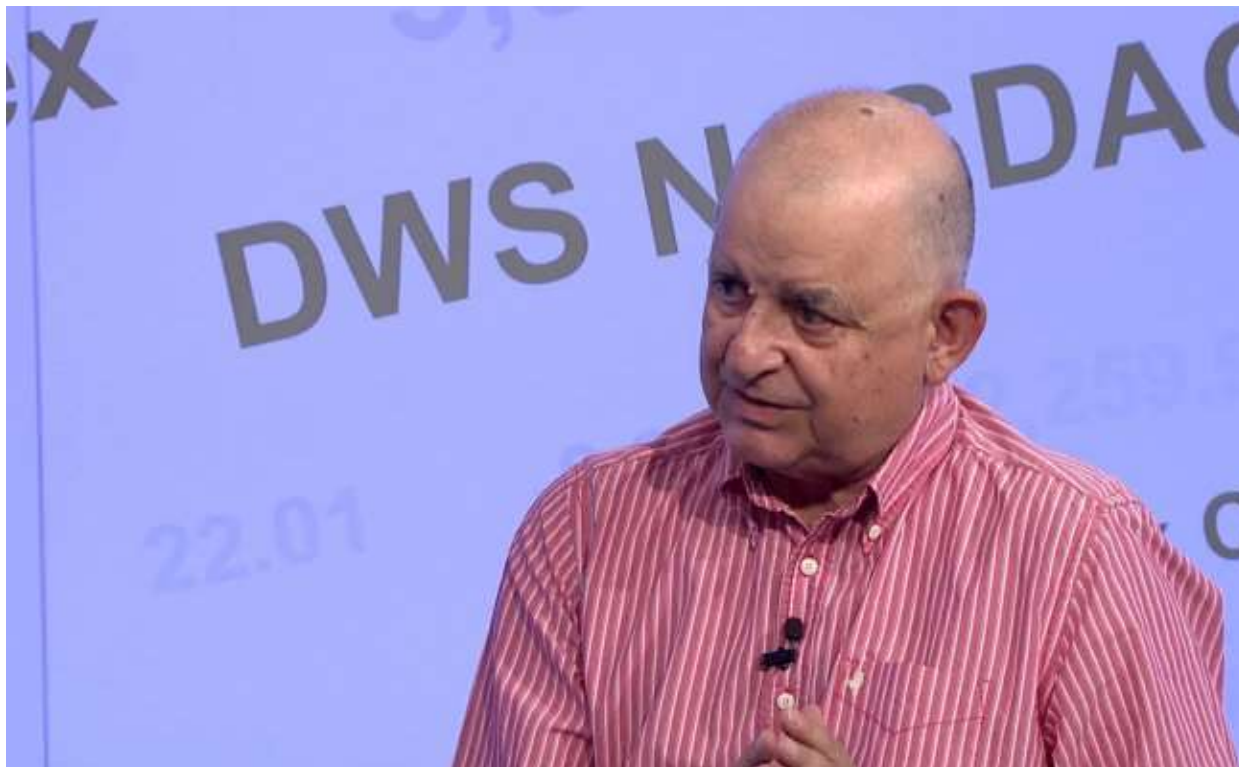

Комбинацията от ВЕИ и ядрената енергетика подобрява баланса на системата

Зеленият водород ще бъде в центъра на бъдещата енергийна система на Европа, заяви Петър Попчев, посланик, експерт по енергетика и климат, член на Съюза на офицерите от резерва „Атлантик“.

Г-н Попчев, макар и развихрилата се здравна криза в Европа, на преден фон отново изникват важните идеи на ЕС а именно – Европа да се превърне в първия въглеродно неутрален континент през 2050 г. Смятате ли, че кризисната ситуация в момента ще забави сериозно европейските зелени политики?

Пандемичната криза и последвалият икономически срив не разколебават намеренията на водещите европейски фактори да реализират Европейски зелен пакт /ЕЗП/. Някои компоненти от стратегията на ЕЗП ще бъдат отложени за 2021 г., за което се изготвя нова програма, но Зелената сделка остава най-висш приоритет. Европейските институции и страните членки първо се съсредоточиха върху договаряне на ефективен спасителен пакет, което закономерно измести всички други теми. Те се справиха с тази задача сравнително бързо, а европейската солидарност, макар в началото колеблива, остана на ниво. Краткосрочният спасителен пакет в безпрецедентен размер от над 500 млрд. евро отразява отговорно мислене за жизнеността на единния вътрешен пазар.

Постигната е основна цел – ударени от кризата компании да не се превърнат от задлъжнели в неплатежоспособни. Това включва и грижи за работната сила. Американски работодателски организации толкова харесаха програмите на ЕС за управление на безработицата, че предложиха САЩ да вземат пример от ЕС. Запазването и бързото връщане на европейските

работници в реалната икономика ще ѝ осигури конкурентни предимства след кризата. Към това е насочен и призивът на ЕК, да не се допуска агресивно и целенасочено изкупуване от [китайски] инвеститори на европейска индустриална и интелектуална собственост със стратегически характер, чиято стойност би могла да е намаляла в резултат на кризата. С една дума, устойчивостта на икономиката на ЕС изглежда осигурена, при запазване на потенциални рискове, произтичащи предимно от различната ефективност на европейските правителства.

Има единодушие за органичен преход от спешни спасителни мерки към дългосрочни зелени политики. В декларацията от 26 март се казва, че докато 27-те европейски лидери отчитат спешността на борбата с COVID-19, те изискват да се подготвят мерки за „връщане към нормално функциониране на нашите общества и икономики и към устойчив растеж, като бъдат интегрирани зеленият преход и дигиталната трансформация“. Това са двата стълба на по-нататъшното успешно развитие на ЕС.

Впечатлява решителността на редица страни членки да продължат с плановете си за Зелената сделка. Например Испания, особено пострадала от COVID-19, внесе само преди дни амбициозен национален план за климат и енергетика до 2030 г., който предвижда делът на възобновяеми източници /ВИ/ в производството на електричество да нарасне до 47%, предимно от вятърни инсталации на суша. Германия на свой ред възнамерява, след приключване на острата фаза на вирусната криза, да приеме стимулиращ пакет от 100 млрд. евро, който „да придвижи страната напред технологично и да допринесе за климатична неутралност на икономиката“. И това в година, когато германската икономика се очаква да загуби над 5% от размера си. В открито писмо от 11 април т.г. министрите на околната среда и климата на Австрия, Дания, Финландия, Португалия, Латвия, Люксембург, Нидерландия, Италия, Испания, Франция, Германия, Гърция и Швеция настояват ЕС да приеме „зелен план за възстановяване“ и уточняват, че всеки отделен спасителен пакет трябва да подкрепя стратегията на Зелената сделка. Министрите насърчават основните постановки в Зеления пакт и настояват борбата за неговата реализация да остане на предно място в политическия дневен ред на Съюза. През последните дни към това виждане се присъединиха и Словакия, Словения, Малта и Ирландия. На 14 април, 180 европейски политици, законодатели, бизнес лидери, синдикати, неправителствени организации и активисти, възглавявани от Паскал Канфен, председател на Комисията по околна среда в Европейския парламент, призоваха за зелени инвестиции и изразиха убеденост, че борбата с климатичните промени ще допринесе за изграждане на по-силни икономики.

Няма съмнение, че заради кризата ще сме свидетели на временни и по-дълготрайни отрицателни въздействия върху европейските зелени политики. Ниските цени на петрола например ще забавят навлизането на електромобили. Редица продукти от снабдителната верига в света и ЕС неизбежно се забавят в днешните условия. Истинските проблеми на Зелената сделка ще са обаче в политическата област. Кризисните процеси предполагаемо ще изкушат националистични, популистки и евроскептични формации в отделни страни, и особено в Европейския парламент и те ще опитат да забавят или отхвърлят трансформационния заряд в стратегията на

ЕЗП. Това би повлияло отрицателно и върху глобалната кампания за справяне с „климатичната спешност“ – кампания, която е в процес на сериозна подготовка, за да постигне осезаеми положителни резултати на 26-та конференция на ООН по климата в Глазгоу, отложена за 2021 г. ЕС и Великобритания, независимо от Брекзит, следват еднопосочни политики за постигане на нулеви нетни емисии до 2050 г. При създамата се нееднозначна среда, ЕК се нуждае по-скоро от Комуникационна стратегия за Зелената сделка, за да се преодолеят политическата съпротива и спекулации и особено, за да бъдат спечелени европейските граждани за делото на устойчивото бъдеще на ЕС.

Как влияят ниските цени на енергоносителите в момента на идеите за преход към нисковъглеродна икономика – повече пречат или по-скоро помагат за тази цел?

Рязкото спадане на цените на суровия петрол и природния газ през последните месеци се дължи на започнало преди година-две пренасищане на световните и регионалните пазари, ценова война между Саудитска Арабия и Русия, както и намаляване с една трета или с над 30 млрд. б/д на търсенето на суров петрол. През първата седмица на март страните членки на ОПЕК вече губеха по 500 млн. щ.д. на ден. Противоборството между Москва и Риад, определено като безперспективно и дори безсмислено, доведе до най-ниските цени на черното злато от 18 години насам. Очевидната цел на предизвиканото безконтролно падане на цените беше да бъде изместен от световния пазар американският шистов петрол. В резултат на този преднамерен ценови натиск половината от петролните добивни сонди в САЩ прекратиха производство. Американската петролна индустрия вероятно ще удържи, тъй като 38 % от всички сонди в шистовите полета на САЩ са защитени от фалит чрез специални хедж фондове и се ползват с възможност за изгодни заеми, в т.ч. държавни. Цената на американския суров петрол /WTI/ трябва да се задържи трайно под 23 щ.д. на барел, за да настъпят масови фалити.

По-голямата цел, особено на Москва, бе САЩ да бъдат вкарани в ОПЕК + или друга форма на обща договореност между производителите на нефт. Първоначално съпротивлявайки се – заради американското петролно лоби, което допринесе за избирането му през 2016 г. и ще бъде фактор на предстоящите избори – президентът Доналд Тръмп изигра ключова дипломатическа роля за споразумение, включващо три етапа на намаление на производството - от 9,7 млн. до 7,7 млн. и до 5,8 млн. б/д. - в периода от май т.г. до април 2022 г. Тръмп побърза да се похвали, в предизборен тон, че това запазва „стотици хиляди работни места в енергетиката“. Като цяло споразумението, за което допринесе и G20, е квалифицирано като „историческо“, но петролният бизнес е далеч по-сдържан. Международните цени на петрола продължават да падат, за първи път и под нулата. Руският министър на енергетиката Ал. Новак прогнозира, че петролният пазар ще се възстанови в края на годината. Според западни анализатори, през тази година средната цена на петрола от сорта Brent ще бъде 34 щ.д./б., а през 2021 г. 44 щ.д./б.

Ниските цени на петрола може да разколебаят част от страните за плановете им за декарбонизация.

Възможно е в някои страни ниските цени на суровия петрол временно да разколебаят част от плановете за декарбонизация на икономиките им. В ЕС обаче и във водещи азиатски страни като Япония и Южна Корея, както и в Австралия и отделни щати на САЩ, тенденцията е към ускоряване на енергийния преход и постигане на климатична неутралност. Тези страни са убедени, че кризата от коронавируса ще бледнее в сравнение с бъдещи неуправляеми климатични промени и че зелените решения са форма на силна икономическа политика. Все още не е ясно какво ще е реалното значение на въглищната енергетика в Китай. В 14-я петгодишен план на КНР до 2025 г. са заложени по-облекчени условия за ТЕЦ, но натискът на възобновяемите източници е така силен, че принуждава въглищните централи да работят по-малко часове в денонощие и така делът на възобновяема енергия непрекъснато расте. През 2023 г. стойността на възобновяемата енергия в Китай ще падне под тази от въглища. Китай и Индия ще бъдат по-скоро за постигане на целите на Парижкото споразумение.

Следващите години ще доведат до сериозно реструктуриране в собствеността, оперативните планове и инвестициите в петролно-газовия добивен сектор. Редица страни-производителки ще се преориентират към зелени решения. Свърхпроизводството на суров петрол и ниските цени са част от по-сложни процеси, свързани с неотменния ход на прехода от въглеводородна към чиста икономика. Например Русия, ангажирана с редица жизнено необходими социални програми, днес е принудена да пренапише бюджета си при цена от 20 щ.д. за барел от сорта Уралс, след като пределният минимум за балансиране на бюджета ѝ години наред беше 42 щ.д./б. Русия, за разлика от Саудитска Арабия и редица други производители, е страна с технологичен потенциал и е твърдо вероятно тя да започне да инвестира мощно в новите технологии на зелената икономика. През октомври Роснефт вече индикира подобни намерения. Саудитска Арабия /чийто бюджет се „вързва“ при 90 щ.д./б./ изкупи поевтинели от коронавируса акции на европейски енергийни гиганти като БП, Тотал, Шел и ЕНИ, защото тези компании от години инвестират в енергиен преход и нови технологии и утре акциите им ще се котират високо.

Как виждате вие ролята на зеления водород в енергийното бъдеще на Европа? А на природния газ? Възможна ли е комбинация на ВЕИ технологиите с ядрената енергетика?

В развитата матрица на енергийния преход водородът заема центъра на енергийната система. Зеленият водород, т.е. водород произведен чрез индустриална хидролиза на вода с електроенергия от соларни панели и вятърни перки, ще се превърне в основна суровина на бъдещата чиста икономика на Европа. Това не изключва употреба на син /наричан още кафяв или сив/ водород, произвеждан от природен газ, но зеленият водород съответства най-добре на крайните цели на Зеления пакт. Тази суровина ще направи стоманодобива, производството на цимент, химията и други индустриални отрасли ефективни при ниски равнища на емисии. През 2020 г.

няколко европейски страни ще пуснат в експлоатация първите инсталации за зелен водород с капацитет 1 GW, което е сериозно постижение. Технологиата на масовизирането на водорода обаче е сложна и скъпа, поради което се създаде Алианс за чист водород на заинтересовани европейски компании, за който писа и 3E News. ЕС предпочита зелен водород собствено производство, но нуждите са така големи, че се очаква съседни на ЕС страни като Украйна и Мароко да допълнят индустриалния капацитет. Природният газ също ще претърпи промени в контекста на ЕЗП.

Ако сега ЕС консумира общо около 480 – 490 млрд. куб. м. годишно, към 2050 г. консумацията ще е под 300 млрд., ако „класическият“ природен газ теоретично би останал водещ в системата; и 400 млрд., ако газът бъде „възобновяем“ или „иновативен“. Голям потенциал имат биогазът и биометанът – те могат да заместят 20% от консумирания газ в Европа, според МАЕ. Различните видове природен газ и водород се съчетават добре в технологично отношение. Днес в няколко западноевропейски страни прибавят към газа в тръбите до 20% водород, което увеличава ефективността на горивото. Развитата мрежа от газопроводи, интерконектори и газохранилища в ЕС може да се използва за пренос на водород, но предвиденото мощно навлизане на водорода в енергийната система на ЕС изисква изграждане на специализирана инфраструктура. Новият комисар по енергетика латвийката Кадри Симсън предложи да бъде разработена стратегия на ЕС за газове, за да се насърчат различни форми на синергия между видовете газове в индустрията и бита.

Що се отнася до комбинация от възобновяеми енергийни източници и ядрена енергетика, нашата страна е добър пример за съвместно съществуване на двата вида генериращи мощности. По-нататъшното им съвместно функциониране се улеснява от свързването миналата есен на българската електроенергийна система със системите на Хърватска, Словения, Чехия, Унгария, Полша и Румъния. Тази схема стимулира конкуренцията, повишава ефективността на генериращите мощности, спомага за балансиране на системите и особено за внедряване на повече възобновяеми източници в ЕС. В Интегрирания план намеренията за изграждане на нова ядрена мощност се пренасят за след 2030 г., което е реалистично, но предвид отказа да се закриват ТЕЦ, едва ли можем за разчитаме на особени средства от ЕК, доколкото условие за получаването им са мерки за декарбонизация. Освен това, правилата на ЕЗП не предвиждат финансиране на ядрени централи.

В тази енергийна картина трябва да се включи и България. Къде точно виждате нашата роля към нискоемисионната икономика? Какви политики следва да има България в тази насока?

В Брюксел на най-високо правителствено равнище България заяви, че подкрепя ЕЗП, но се оказа, че се придържа към своя, консервативна, интерпретация на целите и политиките, заложили в Пакта. Ръководителите на двата основни синдиката в страната - с изключение на отделни перспективно мислещи синдикални лидери във въгледобивната индустрия - също изразиха крайно скептични становища. В публичното пространство водещи фигури в правителството формулираха мнения от рода, „не искаме да сме зелени, но бедни“. Седмици след оповестяването на ЕЗП, в който

акцентът пада върху драстични мерки на 27-те в решаващия десетгодишен период до 2030 г., българската страна заяви, че са й необходими „10 - 15 години“, създавайки впечатление за ревизия на вече поет ангажимент. Като цяло правителството индикира – както на партньорите в ЕС, така и на обществеността у нас – че ще се придържа към минималистичен подход за прилагане на стратегията на ЕЗП.

Недопускане на повишаване на емисиите от парникови газове у нас над 40% спрямо нивата от 1990 г. – вместо заложените в ЕЗП цели до 2030 г. за намаляване на такива емисии „поне с 50% със стремеж към 55%“ – е отличителният белег в българската позиция. Това е фундаментално, определящо ограничение, което предполага минимални или символични стъпки за декарбонизация на отделни подотрасли в енергетиката и на икономиката ни като цяло. Нашата страна има също резерви към включване на транспорта и сградите в Европейската схема за търговия с емисии (ЕСТЕ) и настоява, всички енергоемки отрасли да продължат да получават достатъчни количества безплатни квоти. Впечатлението е, че правителството се стреми да запази „въглеродното“ статукво в нашата икономика.

Тази тенденция е особено ясно изразена в категоричната позиция да не се допусне в дългосрочен план прекратяване на функционирането или ограничаване на производствения капацитет на въглищните топлоелектрически централи, както и да се продължи използването на лигнитни въглища като местен ресурс, с резерв за 60 години. Вече е безспорно установено, че използването на този ресурс за генериране на електроенергия /от големи горивни инсталации – ГГИ/ има не само замърсяващ ефект, но и болестonosно и смъртносно въздействие върху човешкия организъм, особено излъчваните серен диоксид (SO₂), азотни диоксиди и фини прахови частици, в частност ФПЧ_{2,5}. Да не говорим за емисиите от транспортни средства, чийто вреден ефект понасят всекидневно жителите на първите 6 по големина български градове, където вече живее над половината от цялото население. Съображенията на правителството да запази тези процеси са в сферата на националната сигурност и енергийната сигурност, така че открит обществен дебат, какъвто изрично се предвижда в ЕЗП, може би ще е трудно да се проведе. От друга страна, кризата прави това, което вчера е изглеждало правилен избор, утре да бъде подложено на преоценка.

Възражения и множество въпроси предизвиква позицията на България да ограничи дела на възобновяемите източници /ВИ/ в брутното крайно потребление на енергия до 27% в периода до 2030 г., след като е ясно, че дори изравняването им със средния за ЕС показател - 32% - би решил редица от посочените по-горе проблеми. Потенциалът на енергийната ефективност, особено в индустрията и строителството, в голяма степен остава неизползван.

Силно рестриктивното мислене на върха определя съдържанието и на Интегриран план в областта на енергетиката и климата на Република България 2021 – 2030 г., изготвен от Министерството на енергетиката и Министерството на околната среда и водите в сътрудничество с редица други български ведомства. Интегрираният план, предназначен за внасяне в

ЕК, е задълбочен, пространствен /300 стр./ и професионално съставен текст, в изготвянето на който е привлечен чуждестранен консултант. Авторите са обосновавали повечето от своите изводи и препоръки със съществуващи директиви и решения на ЕК, с което се цели на плана да бъде придадена степен на легитимност. Същото предназначение има и „общественото“ обсъждане на плана, вероятно само от поканени професионални формации и НПО.

Същественото тук е, че редица стратегии и политики на предходната Европейска комисия, далеч не успяха да постигнат първоначалните замисли, особено в Централна и Югоизточна Европа. Става дума за: прилагане на стратегията за Енергиен съюз в нейната пълнота; недостатъчна свързаност и функционалност на газовия пазар; бавна либерализация на електроенергийния пазар; преднамерен отказ от пилотни проекти на ЕС за внедряване на интелигентни мрежи и интелигентни електроизмервателни уреди; отсъствие на иновативни решения относно енергийната бедност; несъответстваща на обществените очаквания климатична политика – списъкът не свършва тук. Всъщност, именно поради неадекватността на част от предишните енергийни и климатични политики и предвид задълбочаващата се климатичната спешност, новата Комисия и лично Урсула фон дер Лайен и Франс Тимерманс се ангажираха с такъв амбициозен проект като ЕЗП.

От друга страна, Интегрираният план предвижда мерки, които по принцип допринасят за общите цели на ЕС. До 2030 г. страната ни възнамерява да намали първичното енергийно потребление с 28%, а крайното потребление с 32%. В намеренията на България влиза развитие на „умни градове“, насърчаване на prosumers, т.е. клиенти, които да са едновременно потребители и „производители“ /с „домашни“ ВИ/, поставяне начало на малки децентрализирани ВИ системи и т.н. Подобна среда ще подобри жизнените условия в големите градове и ще създаде по-пряка връзка между доставчици на енергийни услуги и потребители. Характерна за Интегрирания план е неговата вариантност: представен е както Сценарий със съществуващи политики и мерки (WEM), така и Сценарий с допълнителни политики и мерки (WEM). Авторите видимо оставят на българското правителство и ЕК да се договорят за окончателни решения в даден раздел /при споменатите фундаментални ограничения/. Особено положителен момент в Интегрирания план е насърчаването на регионално сътрудничество за стимулиране на зелени политики, съответно свързано с Европейската инвестиционна банка /ЕИБ/, която по собствените ѝ думи се превръща в „банка на енергийния преход“. Интегрираният план има недостатъка и на други български програмни документи – твърде много разсъждения относно какво би могло да се направи в дадено направление и почти никакви ясно формулирани планове, програми и обществени ангажименти. На много места се внушава на Европейската комисия да решава, сякаш проблемите са на чиновниците в Брюксел вместо на българските граждани. Отчетливо липсват новаторско мислене и намерения. За ролята на българския научен и разработващ потенциал се говори с общи фрази.

Възможно ли е ВЕИ централите, новите технологии и като цяло целта на кръговата икономика, да помогнат за излизането на Европа, и в частност България, от тази тежка ситуация?

Новите зелени технологии, възобновяемите източници и целият комплекс мерки за въвеждане на кръгова икономика и съобразяване с целите на устойчивото развитие на ООН са наистина разковничето за излизане от кризата и нов растеж. В това съм напълно убеден. В българската позиция обаче битова схващане, че единствената развита икономика, която си поставя прекалено високи цели за намаляване на емисиите на парникови газове в света, е ЕС - всички останали запазвали ниски нива на амбиция. Това просто не е вярно. Република Корея има по-високи показатели от ЕС, щати като Калифорния и Колорадо също, Япония, Канада, и Австралия след горските пожари, ревизират амбициите си нагоре. Десетки други страни споделят и работят за крайната цел на ЕС за нулеви нетни емисии до 2050 г.

Днешната икономическата криза проясни много умове и тласна стратегическото мислене и финансовите центрове към дългосрочни и безкомпромисни зелени решения. Поредица авторитетни мозъчни тръстове призоваха световните лидери да „изградят нисководородна, кръгова икономика след здравната криза“. В „изненадващ ход“ /в смисъл, че Вашингтон се съгласи с подобни формулировки за първи път/ всички членове на G20 миналата седмица подкрепиха не само преустановяване на плащания по всички дългове на развиващите се и на най-малко развитите страни, но поеа ангажимент „да осигурят икономическо възстановяване, което е устойчиво от гледа точка на околната среда, допринася реално за целите на ООН за устойчиво развитие, и признават своята дългосрочна отговорност за нашата планета“.

Подобно на ЕК и страни членки, влиятелни независими експерти и консултанти подчертават, че вместо да се използват многомилиардните пакети за икономическо стимулиране след кризата при режим “business as usual” - като се финансират остарели икономически модели и се инвестира в активи, които утре ще се окажат изоставени – по-добре е да се инвестира в новата икономика на климатична неутралност, социално приобщаващо, устойчиво и конкурентно развитие.

Определящите тенденции в Европа и света са съвпадащи или близки, остава България да начертае своята окончателна, евентуално обновена, дългосрочна стратегия. Има още два ключови момента в нашата позиция, които се нуждаят от коментар. Първият се отнася до изразена загриженост, че Зелената сделка ще доведе до разделяне на европейските икономики на амбициозни и изоставящи по отношение на конкурентоспособност, както и до възникване на риск от отпадане на традиционни сектори с национално и регионално значение. Това е сериозно опасение, което трябва да се потвърди или отхвърли. За тази цел – всъщност и по много други аспекти на ЕЗП - трябва да се организират конференции в столици като София, Атина, Братислава и Варшава, както и в Брюксел, Берлин и Париж.

Вторият проблем се отнася до финансирането на Зелената сделка. В отделни публични изказвания и оценъчни документи се отбелязва, че

предвидените за Справедливия преход и планираните за други политики финансови средства са /крайно/ недостатъчни. Твърди се, че средствата, нужни за енергийна трансформация на България, превишават в стойностно изражение няколко пъти средствата, които биха произтекли от резултатите в икономическата и социалната сфери при ускорена декарбонизация. В Интегрирания план системните разходи в Сценарий WAM през 2020 – 2030 г. само в секторите индустрия, домакинства, услуги и транспорт, се изчисляват на около 40 млрд. евро, което може да се вземе като индикация, че става дума за значителни средства. Отсъства обща прогнозна сума за нуждите на ЕЗП в България. Възниква въпросът, може ли да се допусне, че ако българското правителство получи достъп до необичайно високи за нашата икономика суми, то би сменило курса. Това би означавало рязко намаляване на въглеродния отпечатък в енергетиката, индустрията, строителството, транспорта, селското стопанство, както и на българските градове, при увеличаване на социалната приобщеност и благоденствие на нашите граждани, постигане на икономически растеж от примерно 6% - 7% годишно и други системни постижения? В такъв случай, правителството трябва да бъде насърчено „да играе на голямо“, в стил внезапното осъзнаване, че мястото на България отдавна е в „чакалнята“ на Евроразоната.

За смели стратегически решения нашата система може би не е готова, но днешният момент е подходящ за дълбоко преосмисляне на националните стремежи и възможности. Не виждам пречки за приемане в кратко време на обновена национална концепция за прилагане на ЕЗП у нас, съобразена с повисоките цели на ЕЗП. Съответно, би трябвало да бъде разработено и прието ново законодателство и да се създадат нови финансови и инвестиционни структури. Последното е особено необходимо, тъй като в българския анализ с основание се подчертава, че „ролята на частния сектор за финансиране на зеления преход ще бъде ключова“. Частен капитал, в т.ч. особено международен, би проявил интерес, само ако българското правителство и българският бизнес демонстрират политическа воля и умения за организиране на нови бизнес модели, дигитализация по целия диапазон, както и да гарантират сигурна бизнес среда и независима съдебна система. Доколкото при такъв оптимистичен сценарий ще става въпрос за усвояване и комбиниране на финансови средства от бюджета, европейските фондове, грантове и заеми от европейски банки и финансови институции, както и особено от частни банки и фондове, Българска народна банка /БНБ/ би трябвало да поеме важна координираща и контролна роля. Централните банки на други европейски страни вече започнаха набиране на бази специализирани данни и провеждане на семинари, за да бъдат адекватни на стратегиите и политиките на ЕЗП.

Евентуално преработване на българските планове за зелен преход ще трябва да започне с въвеждане на няколко принципа, например създаване на „виртуални и физически пространства за дебат“ /предвидени в ЕЗП/; активно включване на българските граждани в консултации с правителството, местната власт и бизнеса; осигуряване на справедливи дялове в нова или преобразувана индустриална собственост за инженери, техници и работници, които биха загубили работните си места, наред с преквалификация, образование, грижи за членовете на семействата им и т.н. Народното събрание би трябвало да приеме национална програма за зелен преход,

реализиран балансирано на цялата територията на България, а не само в трите целеви района, свързани с въглищата, както и да гарантира прозрачност на всички процеси по закриване, смяна или придобиване на нова индустриална собственост. Важна, много важна роля имат да играят българските медии: в този смисъл изразявам благодарност на 3ENews за професионалното отношение към ЕЗП през последните месеци, в частност за настоящото интервю.

На дневен ред в страната ни е строителството на няколко важни газови инфраструктурни проекта. Как виждате вие развитието в следващите години на газовия пазар у нас и в региона? Да очакваме ли бърз старт по проекта за втечен газ от бъдещ терминал край Александрополис?

Газова инфраструктура се изгражда, за да обслужва нуждите на даден пазар, в случая единния вътрешен газов пазар на ЕС, органична част от който е и газовият пазар в Централна и Югоизточна Европа /ЦиЮИЕ/. Към момента на разширяването на ЕС на изток газовият пазар в нашия регион беше „системно несвързан“, с недостатъчна ликвидност, зависим от единствен доставчик и нефункциониращ съгласно изискванията на европейското енергийно право. Месеци след присъединяването си към Европейския съюз България прие да играе ключова роля в Южен поток, който Русия бе решила да развива без да се консултира предварително с ЕК. България и други страни членки повлияха на ЕК да възприеме толерантна позиция спрямо Южен поток. Русия обаче упорито отказваше да признае Трети либерализиран пакет практически до момента на едностранното прекратяване на Южен поток. Междувременно ЕК и участващите в Набуко страни членки на ЕС загубиха този изцяло европейски проект, а спонсорите на Южен газов коридор предпочетоха маршрутът му да мине през Гърция, а не през България. Остана интересът на ЕК и съответно финансирането на четири интерконектора, свързващи българската кръгова газопреносна система с националните системи на Гърция, Румъния, Турция и Сърбия. Някоя друга страна в тази част на Европа не разполага като България с такива обективни възможности да отвори физически регионалния газов пазар. Както е известно, дванадесет години след предоставяне от ЕК на първите траншове за тези интерконектори само един-два от тях са изградени, с всички произтичащи от това неблагоприятни последици за националния и регионалния пазар.

Интерконекторът Комотини-Стара Загора (IGB), който е от регионално и европейско значение, вероятно ще се забави с още една година. Другият важен за нас инфраструктурен проект е Турски/Балкански поток. БулгарТрансГаз го представи на ЕК като разширение на националната газопреносна инфраструктура, вероятно защото „потокът“ по същество е транзитна тръба и не е предвиден в регионалния план на ЕК.

Правителството отдава голямо значение на газов хъб Балкан и съответната търговска платформа, но предвидените в Интегрирания план регионални връзки и ползи надхвърлят реалните възможности и очакванията към потребители в ЮИЕ. В плана също пише, че Балкан ще пренася и руски газ „през морето“, което е съмнително, тъй като Русия изрично заяви, че не проявява интерес към хъб Балкан.

Третият важен за България проект – който е свързан и с възможността САЩ да доставят втечен газ в България и региона – е изграждането на плаващ терминал за втечен газ край Александруполис. България участва с 20% в собствеността, а националният газов доставчик Булгаргаз е заявил задължителна квота от 500 млн. куб. м. от общо 6,1 млрд. капацитет на терминала. Появилите се в публичното пространство намерения на САЩ да доставя втечен газ и за Сърбия и Унгария поставят въпроса, коя инфраструктура биха използвали американските доставчици, при положение, че САЩ изразиха резерви към Турски/Балкански поток. Терминалът е предвиден да започне доставки през 2022 г.

Според авторитетни анализи, намерението на Русия е чрез Северен поток 2 и Турски поток да доставя 40-45 млрд. куб. м. на Източноевропейския газов хъб в Баумгартен, Австрия, откъдето газът да бъде продаван „на страни в Централна, Източна и Югоизточна Европа“. Такова количество е сравнимо със сегашните обеми руски газ в страните от региона. Тук трябва да добавим, че западноевропейският газов пазар работи гладко и балансирано вече три години – без газа, предвиден от Северен поток 2. Това засилва впечатлението, че Северен поток 2, или поне по-голямата част от капацитета му, е предназначен за ЦиЮИЕ, а не за Западна Европа. До президентските избори в САЩ през ноември трудно може да се допусне особено развитие на Северен поток 2 и Турски/Балкански поток.

Терминалът на остров Кърк, Хърватска, е по-скоро в застой, пък и наскоро европейска НПО отправи официално запитване-жалба, дали терминалът отговаря на ЕЗП.

На фона на тези развития, трябва да се предвиди известно забавяне, а може би и оскъпяване, на газовите инфраструктурни проекти от интерес за България. При благоприятно стечение на международните условия след кризата, по принцип е възможно да се стигне до положение, при което българската газопреносна система да пренася както руски, така и американски, или с друг произход, втечен газ, което би създало по-реалистична перспектива на хъб Балкан. Диверсификацията на източници и доставчици на газ у нас и в региона би подложило газовия пазар до условията в останалата част на ЕС. В светлината на казаното относно синергия на различни видове водород и газ, крайно време е България да се заеме с разработка на свои технологии или да влезе в индустриално сътрудничество с други страни от ЕС, за да се използват пълноценно относителните ни предимства в региона.